

ЗАТВЕРДЖАЮ

Начальник галоўнага ўпраўлення
на адукацыі

Мінскага абласнога
А.Б.Заблоцкі
«10» лістапада 2020 г.

ЗАДАННІ

для правядзення другога этапу рэспубліканскай алімпіяды
па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура»
(комплексная работа)

Дата правядзення: 22 лістапада 2020 г.
Час выканання заданняў: 10.00 – 13.00.

ХІ клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Заданне 1. Прачытайце словы. Адзначце тыя, якія адпавядаюць пададзеным
ніжэй крытэрыям (некаторыя словы могуць адпавядаць больш як аднаму крытэрыю,
а некаторыя – не адпавядаць ніводнаму):

дзядзькамі, надпісах, п'ём, салаўіная, сваіх, смешныя, сноў, спальняй, чыесьці,
шчыраваць.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Крытэрыі	Словы, якія адпавядаюць крытэрыю
канчатак складаецца з трох гукаў	
роўная колькасць гукаў у корані і канчатку	
свісцячых гукаў у слове больш, чым санорных	
у слове больш за 1 суфікс	
слова мае нулявы суфікс	

Заданне 2. Амографы – гэта словы, якія аднолькава пішуцца, але ў
вымаўленні адрозніваюцца месцам пастаўкі націску, напрыклад, *пры́мус* –
прыму́с. Адкажыце, значэнне якіх амографаў укажана ў табліцы (абавязкова
абазначце націск у гэтых словах!).

Максімальная колькасць балаў – 6.

№	Амограф 1	Амограф 2
1	'прыгатаваны пры дапамозе варкі'	'чорны (пра масць коней)'
2	'рабіць подласці,	'дагаджаць;

	<i>непрыемнасці; шкодзіць</i>		<i>садзейнічаць спрыяць</i>	
3	<i>‘час, перыяд, тэрмін’</i>		<i>‘рэчыва ў газападобным стане, якое ўтвараецца з вадкасці пры яе награванні’</i>	
4	<i>‘які складаецца з частак больш чым сярэдняга памеру’</i>		<i>‘неспакойны, дзёрзкі, свавольны’</i>	
5	<i>‘зборнік геаграфічных карт або табліц’</i>		<i>‘шаўковая гладкая бліскучая тканіна’</i>	
6	<i>‘значны, важны, вядомы’</i>		<i>‘добра асветлены, не цёмны’</i>	

Заданне 3. Вывучэнне граматычных асаблівасцей фразеалагізма – актуальны кірунак лінгвістычных даследаванняў. Паводле структуры фразеалагічнага адзінкі падзяляюцца на тры групы: “фразеалагізмы, структурна арганізаваныя як словазлучэнні, словаспалучэнні і сказы” (В.А. Ляшчынская). З пункту гледжання абагульненага граматычнага значэння фразеалагізмы суадносяцца з часцінамі мовы, на аснове чаго вылучаюцца назоўнікавыя, прыметнікавыя, дзеяслоўныя і іншыя групы фразеалагізмаў.

Размясціце прапанаваныя фразеалагізмы ў табліцы ў адпаведнасці з іх граматычнымі асаблівасцямі:

абое рабое, ад званка да званка, дымавая заслона, на край свету, ні жывы ні мёртвы, цягнуць ката за хвост.

Максімальная колькасць балаў – 6.

	Фразеалагізмы- словазлучэнні	Фразеалагізмы- словаспалучэнні	Фразеалагізмы- сказы
Назоўнікавыя фразеалагізмы			
Прыметнікавыя фразеалагізмы			
Дзеяслоўныя фразеалагізмы			
Прыслоўныя фразеалагізмы			

Заданне 4. Перад вамі фрагмент тлумачальнага слоўніка, у якім змешчаны беларускія словы, што пачынаюцца спалучэннем літар *спа-*. Назавіце гэтыя словы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Слова, якое пачынаецца на <i>спа-</i>	Граматычная памета	Лексічнае значэнне слова
	-аю, -аеш; <i>незак. каму-чаму</i>	спачуваць, выяўляць спагаду да чыйго-небудзь гора; праяўляць добразычлівасць
	<i>мн., нескл.</i>	выраб з пшанічнай мукі ў выглядзе доўгіх саломінак, якія адварваюцца цалкам
	-а́, <i>мн. -ы́, -оў́, м.</i>	форма афіцыйнага ветлівага звароту да асобы ў

		беларусаў
	прысл.	скрытна, непрыкметна
	-Ы, жс.	маёмасць, якая пасля смерці яе ўладальніка пераходзіць у чыю-небудзь уласнасць; з'явы культурнага жыцця, побыту, унаследаваныя ад мінулых эпох
	прысл.	з-пад нахмураных броваў
	-Ы, мн. -Ы, -аў, жс.	сутарга, сутаргавае скарачэнне мышцаў
	прысл.	павольна, паступова
	-Ы, мн. -Ы, -кус, жс.	тое, што вельмі вабіць чалавека
	-ёю, -ёеш; зак.	стаць бледным, падобным на палатно (ад страху і пад.)
	-лю́, -ліш; зак., каго-што	ператварыць у попел
	-а́, мн. -Ы́, -о́ў, м.	два спараныя прадметы (каласы, плады і пад.); два гліняныя гаршчочкі, злучаныя агульнай ручкай

Заданне 5. Гульня “Граматычныя прыступкі”. Запоўніце пустыя клетачкі, упісаўшы ў іх магчымыя формы ступеней параўнання прыметнікаў ці прыслоўяў.

Максімальная колькасць балаў – 6.

вышэйшая ступень

найвышэйшая ступень

1.

складаная форма

простая форма

складаная форма

простая форма

прыгожае

2.

самы зразумелы

складаная форма

простая форма

складаная форма

простая форма

3.

складаная форма

простая форма

--

складаная форма

Заданне 6. Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь распрацавала рэкамендацыі па паводзінах пры самаізаляцыі ў перыяд інфекцыйных захворванняў. Перакладзіце іх на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 6.

<p>1. Необходимо оставаться дома в течение 14 дней.</p> <p>2. Обеспечить доставку продуктов, предметов первой необходимости, исключая непосредственный контакт с лицом, доставившем необходимое.</p> <p>3. Максимально ограничить любые контакты, в том числе с членами семьи, проживающими с Вами в одной квартире.</p> <p>4. Мыть руки с мылом не менее 20 секунд, не забывая про области между пальцами и вокруг ногтей.</p> <p>5. Использовать одноразовые носовые платки или салфетки с последующей утилизацией в мусорный контейнер или пластиковый пакет.</p>	
--	--

Заданне 7. Паспрабуем апісаць лета простымі сказамі? Запоўніце ў табліцы пустыя месцы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

№	Сказ	Двухсастаўны / аднасастаўны	Развіты / неразвіты	Ускладнены / няўскладнены
1	Лета – гэта свята.			
2	Юзём, прагнуўшыся на досвітку, у грыбы.			
3	У чыстым блакіце – жыццядайнае сонца.			
4		аднасастаўны	неразвіты	ускладнены

Заданне 8. Абвядзіце кружочкам нумары правільных сцверджанняў.

Максімальная колькасць балаў – 6.

1. *Алегорыя* – адлюстраванне абстрактных паняццяў ці з’яў праз канкрэтныя вобразы; персаніфікацыя чалавечых якасцей з дапамогай аналогіі: баран – увасабленне абмежаванасці, ліса – хітрасці.
2. *Анафара* – паўторы слоў ці словазлучэнняў у канцы вершаў, якія істотна ўплываюць на кампазіцыю твора, яго змест.
3. *Асананс* – паўтарэнне аднатыпных зычных гукаў з мэтай мастацкай выразнасці.
4. *Белы верш* – нерыфмаваны, рытмічна арганізаваны сілаба-танічны верш.
5. *Гіпербала* – прыём мастацкага перавелічэння з’явы.
6. *Ідэя мастацкага твора* – галоўная думка твора, якая вынікае з яго зместу, абумоўлена аўтарскай пазіцыяй і чытацкім разуменнем.
7. *Лірыка* – адзін з трох родаў літаратуры, які грунтуецца на апісанні фактаў, падзей, стварэнні аб’ектывізаваных вобразаў герояў, пададзеным як бы без удзелу аўтара.
8. *Раман* – жанр эпічнай літаратуры з ускладненым зместам, разгалінаваным сюжэтам.
9. *Рэалізм* – мастацкі метада, асноўнымі прынцыпамі якога з’яўляюцца праўдзівасць, шырокі ахоп рэчаіснасці, глыбіня яе аналізу.
10. *Сюжэт* – галоўная падзея ў мастацкім творы.
11. *Элегія* – верш, у якім выяўляецца радасць з любой прычыны.
12. *Эпас* – род літаратуры, які адлюстроўвае рэчаіснасць праз суб’ектыўнае выяўленне пачуццяў, перажыванняў аўтара.

Заданне 9. У 2021 годзе мы будзем адзначаць 100-годдзе з дня нараджэння вядомага беларускага празаіка Івана Мележа. Ці добра вы ведаеце факты жыцця і творчасці гэтага пісьменніка? Дапішыце адсутныя кампаненты выказвання.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Нарадзіўся будучы пісьменнік Іван Мележ 8 лютага 1921 года ў вёсцы _____ Хойніцкага раёна. У 1939 годзе І. Мележ становіцца студэнтам маскоўскага інстытута, але з першага курса прызваны ў армію. Служыць на Украіне. _____ вайна застала хлопца з Палесся ў Карпатах, ён трапляе ў самае пекла гарачых баёў.

Пісаць вершы і апавяданні І. Мележ пачаў яшчэ вучнем. Але вядомасць яму прынеслі буйныя творы. Першым вядомым раманам пісьменніка пра вайну быў _____ . Самымі любімымі сталі раманы “Палескай хронікі”. У 1960 годзе быў закончаны першы раман “_____”, у 1965 выйшаў ужо другі раман “_____”, а ў 1976 годзе пабачыла свет трэцяя частка цыкла “_____”. Усяго планавалася пяць частак, але дзве апошнія так і засталіся ў накідах.

І. Мележ у сваёй трылогіі звярнуўся да асэнсавання рэчаіснасці _____ гадоў XX стагоддзя на Беларусі з _____ паказам прымусовай _____.

Адным з галоўных герояў “Палескай хронікі” з’яўляецца _____
Дзяцел, які ўзваліў на сябе клопат пра гаспадарку. Пра зямлю, як пра самую
дарагую, заповітную мару і надзею, узрушаны юнак не можа не гаварыць нават на
спатканнях з _____.

Асобае месца ў творы займае адлюстраванне заможных сялян. Стары
_____ паказаны як чалавек прагавіты, сквапны, ён не грэбуе нічым
дзея асабістага ўзбагачэння. Ва ўсіх бедах абвінавачвае жонку, не радуець яго і
дзеці. Памірае ўнучка, а яму трэба паспець згрэбці сена. Калі ж жарабец параніў
нагу, то па «дохтара» гаспадар едзе аж у мястэчка. Яго сын _____
хоць і падобны на бацьку, але імат у чым іншы. Зграбны, вясёлы, самаўпэўнены,
яго ганарыстасць і задзірыстасць – выклік іншым, дэманстрацыя асабістай
перавагі.

Заданне 10. Літаратуразнаўца Анатоль Верабей так пісаў пра адну з аповесцей
вядомага беларускага пісьменніка, якому сёлета споўнілася б 90 гадоў: “Займальны і
дынамічны твор. Галоўны герой трапляе ў самыя нечаканыя заблытаныя сітуацыі,
выходзіць пераможцам з іх. У аповесці адчуваецца сляды ўплыву шырокавядомага
апавядання А. Конан-Дойля “Сабака Баскервіляў”. Аднак пра незвычайныя здарэнні
ў Балотных Ялінах <аўтар> раскажаў па-свойму. У адрозненне ад “чыстага”
дэтэктыва пісьменнік паказаў беларускае грамадства 80-х гадоў XIX ст. не толькі
ў яго супярэчнасцях, але і ў яго нацыянальнай, культурнай і гістарычнай
адметнасці. <...> У аповесці імат гістарычных апісанняў, этнаграфічных і
побытавых падрабязнасцей (танцы ў маёнтку Яноўскай; стравы, напіткі і рэчы ў
доме Дубатоўка; дрыкганты як рэдкая парода коней на Беларусі ў далёкія часы)”.

Здагадайцеся, што гэта за твор і хто яго аўтар.

Прапануйце свае ідэі (слоганы) для рэкламы гэтага твора для сваіх аднагодкаў,
для бацькоў.

Памятайце, што рэклама павінна быць сціслай і запамінальнай, прыгожай і
арыгінальнай, скіраванай на канкрэтнага адрасата. Адзін настаўнік так рэкламаваў
раман Івана Шамякіна “Сэрца на далоні” сваім вучням: «Асцярожна! “Сэрца на
далоні” застанеўца ў Вашым сэрцы назаўсёды!»

Максімальная колькасць балаў – 6.

Гэта твор _____.

Аўтар твора _____.

Слоган для аднагодкаў _____

Слоган для бацькоў _____

Нарадзіўся будучы пісьменнік Іван Мележ 8 лютага 1921 года ў вёсцы Глінішча Хойніцкага раёна. У 1939 годзе І. Мележ становіцца студэнтам маскоўскага інстытута, але з першага курса прызваны ў армію. Служыць на Украіне. Вялікая Айчынная вайна застала хлопца з Палесся ў Карпатах, ён трапіў у самае некла гарачых баёў.

Пісаць вершы і аповяданні І. Мележ пачаў яшчэ вучнем. Але вядомасць яму прынеслі буйныя творы. Першым вядомым раманам пісьменніка пра вайну быў “Мінскі напрамак”. Самымі любімымі сталі раманы “Палескай хронікі”. У 1960 годзе быў закончаны першы раман “Людзі на балоце”, у 1965 выйшаў ужо другі раман “Подых навалыніцы”, а ў 1976 годзе пабачыла свет трэцяя частка цыкла “Зівей, снежань”. Усяго планавалася пяць частак. Дзве апошнія так і засталіся ў накідах.

І. Мележ у сваёй трылогіі звярнуўся да асэнсавання рэчаіснасці 20-х гадоў XX стагоддзя на Беларусі з наказам прымусовай калектывізацыі.

Адным з галоўных герояў “Палескай хронікі” з’яўляецца Васіль Дзяцел, які ўзваліў на сябе клопат пра гаспадарку. Пра зямлю, як пра самую дарагую, запаветную мару і надзею, урушаны юнак не можа не гаварыць нават на спатканнях з Ганнай (Ганнай Чарнушай).

Асобае месца ў творы займае адлюстраванне замосжных сялян. Стары Халімон (Плушак, Корч) паказаны як чалавек прагавіты, скванны, ён не грэбуе нічым дзеля асабістага ўзбагачэння. Ба ўсіх бедах абвінавачвае жонку, не радуець яго і дзеці. Памірае ўнучка, а яму трэба абвінавачвае жонку, не радуець параніў нагу, то па «дохтара» гаспадар едзе аж у мастэчка. Яго сын Яўхім хоча і падобны на бацьку, але імат у чым іншы. Зерабны, вясёлы, самаўпэўнены, яго ганарыстасць і задзірыстасць — выклік іншым, дэманстрацыя асабістай перавагі.

За кожны правільны адказ — 0,5 бала.

Заданне 10.

Гэта твор “Дзікае палаванне караля Стаха” Уладзіміра Караткевіча.

За правільна вызначаны твор — 1,5 бала, за правільна вызначанага аўтара — 1,5 бала, за кожны слога — 1,5 бала.

Пры ацэнцы ідэй (слоганаў) трэба ўлічваць іх эфектыўнасць (0,5 бала), крэатыўнасць (0,5 бала), адрасаванасць (0,5 бала).

Крытэрыі эфектыўнасці: сцісласць, запамінальнасць, аднаведнасць мэтам рэкламы, закідальнасць (але не агрэсіўнасць!) характар, эстэтычнасць.

Крытэрыі крэатыўнасці: арыгінальнасць, стварэнне прычынкова новай ідэі, якая адхіляецца ад традыцыйных або агульнапрынятых схем мыслення.

Крытэрыі адрасаванасці: асцярожнасць на мэтавую аўдыторыю, умовенне фармулёўка думкі словамі таго, каму адрасаваны слога.

Пры правярэнні заданню варта ўлічваць арфаграфічныя, граматычныя і іншыя памылкі. За кожную з іх рэкамендуецца здымаць 0,1 бала ў тых заданнях, якія ацэнены станючым балам.

Заданне: Гэта ўмова не датычыцца ацэнкі з. 6, паколькі ў ім дзейнічае іншы крытэрыі.

11 клас. Комплексная работа. Даведка для журы

II ЭТАП XXXVII РЭСПУБЛІКАНСКОЙ АЛІМПІАДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

ДАВЕДКА ДЛЯ ЖУРЫ

11 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	60

Заданне 1.

Крытэрыі	Словы, якія адпавядаюць крытэрыю
канчатка складаецца з трох гукў	дзядзькамі, салаўіная, смешныя
роўная колькасць гукў у корані і канчатку	дзядзькамі, п’ём, смешныя, сноў, спальняй
свясцячых гукў у слове больш, чым санорных	дзядзькамі, чыесыці
у слове больш за 1 суфікс	спальняй, шчыраваць
слова мае нульвы суфікс	надпісах, сноў

За кожную памылку (некарэктна аднесенае слова ці адсутнасць правільнага адказу) ад максімальнай сумы ў 6 балаў трэба аднімаць па 0,5 бала.

Заданне 2.

№	Амограф 1	Амограф 2
1	вараны	варані
2	гадзіць	гадзіць
3	парá	пáра
4	буйні	буйны
5	апілас	апілас
6	відны	відны

За кожны правільны адказ — 0,5 бала.

Заданне 3.

	Фразеалагізм-словазлучэнні	Фразеалагізм-словаспалучэнні	Фразеалагізм-сказы
Назоўнікавыя фразеалагізмы	дымавая заслона		
Прыметнікавыя фразеалагізмы		ні жывы ні мёртвы	абое рабое
Дзеяслоўныя	цягнуць ката		

11 клас. Комплексная работа. Даведка для журы

фразаеалагізмы	за хвост	ад званка да званка
Прыслоўныя фразаеалагізмы	на край свету	

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 4.

Слова, якое пачынаецца на	Граматычная памята	Лексічнае значэнне слова
спасадаць	-аю, -аеш; незак. каму-чаму	спачуваць, вытўляць спагаду да чыйго-небудзь гора; праўтўляць добразычлівасць
спасці	мн., несці.	выраб з пішанчай мукі ў выглядзе доўгіх саломінак, якія адварваюцца цалкам
спадар	-а, мн. -і, -оў, м.	форма афіцыйнага ветлівага звароту да асобы ў беларусаў
спаднішка	прысл.	скрытна, непрыкметна
спадчына	-ы, эс.	маёмасць, якая пасля смерці яе ўладальніка пераходзіць у чыю-небудзь уласнасць; з'явы культурнага жыцця, побыту, унаследавання ад мінулых эпох
спадылба	прысл.	з-пад нахмураных броваў
спазма	-ы, мн. -ы, -аў, эс.	сутарга, сутаргавае скарачэнне мышцаў
спакваля	прысл.	павольна, паступова
спакуса	-ы, мн. -ы, -куе, эс.	тое, што велімі вабіць чалавека
спалатнець	-ёю, -ёеш; зак.	стаць бледным, падобным на палатно (ад страху і пад.)
спавіці	-ло, -ліш; зак., каго-што	ператварыць у попел
спарыш	-а, мн. -і, -оў, м.	два спараныя прадметы (каласы, плады і пад.); два гліняныя гаршчочки, злучаныя агульнай ручкай

За кожны правільны адказ – 0,5 бала.

Заданне 5.

1.	самое (найбольш / найменш) прыгожае найпрыгажэйшае
прыгожае	больш (менш) прыгожае прыгажэйшае
2.	самы зразумелы
зразумелы	больш (менш) зразумелы

11 клас. Комплексная работа. Даведка для журы

зразумелы	найбольш (найменш) дрэнна найгорш
3.	больш (менш) дрэнна горш
дрэнна	

За кожны правільны адказ (правільна запоўненую клетачку) – 0,5 бала.

Заданне 6.

1. Неабходна заставацца дома на працягу 14 дзён.
2. Забяспечыць дастаўку прадуктаў, прадметаў першай неабходнасці, выключаючы непасрэдны кантакт з асобай, якая даставіла неабходнае.
3. Максімальна абмежаваць любыя кантакты, у тым ліку з членамі сям'і, якія пражываюць з Вамі ў адной кватэры.
4. Мыць рукі з мылам не менш за 20 секунд, не забываючы пра вобласці паміж пальцамі і вакол ногцяў (пазногцяў).
5. Выкарыстоўваць аднаразовыя насоўкі (насавыя хустачкі) і сурвэткі з наступнай утылізацыяй у смеццевы кантэйнер або пластыкавы пакет.

За кожную маўленчую, граматычную, арфаграфічную і г.д. памылку ад максімальнай адзнакі ў 6 балаў адмаем 0,5 бала.

Заданне 7.

№	Сказ	Двухсастаўны / аднасастаўны	Развіты / неразвіты	Ускладнены / няўскладнены
1	Лета – гэта свята.	двухсастаўны	неразвіты	няўскладнены
2	Ідзём, прачнуўшыся на досвітку, у грыбы.	аднасастаўны	развіты	ускладнены
3	У чыстым блакіце жыццядайнае сонца.	двухсастаўны	развіты	няўскладнены
4	Лета, застанься! прыклад сказа, які адпавядае зададзеным характарыстыкам.	аднасастаўны	неразвіты	ускладнены

За кожную правільна вызначаную характарыстыку сказа па 0,5 бала (усяго 4,5 бала). За сказ №4, які адпавядае ўказаным характарыстыкам, 1,5 бала.

Заданне 8.

Правільныя сцверджанні: 1, 4, 6, 8, 9.

За кожнае правільнае вызначэнне праўдзівасці / непраўдзівасці сцверджання – 0,5 бала.

Заданне 9.

11 клас. Комплексная работа. Даведка для журы